

REGISTERBLAD

Namn:

Datum:

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Områdesnummer: Nr X 08

Områdesnamn: Sandviksmoarna-Gröntjärn

Kommun: Ljusdals och Hudiksvalls kommuner

Kartblad: 16 G SV

Area: 2 610 ha varav 2 410 ha land och 200 ha vatten

Naturgeografisk region: 30 a Norrlands vågiga bergkullterräng med mellanboreala skogsområden

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsformer: vågig bergkullterräng med relativ höjd >100 m

Riksvärde

Ås, isälvsdelta, kame		
Sjö		
källa		

Värdeomdöme: Området är ett av regionens värdefullaste med isälvsavlagringar. Det har en särpräglad och rikt varierad morfologi, exempelvis det stora åsnätsystemet. Hydrologin är mycket intressant, omväxlande och i fallen Gröntjärn och Sandviks-Lungan säregen och mycket ovanlig.

De rent biologiska värdena är underordnade men inte obetydliga. Området har vidare ursprunglig karaktär och är tämligen opåverkat men slitagekänsligt. Som utflyktsmål och studieobjekt är det uppmärksammat och populärt.

Huvudkriterier:

A, E

Stödskriterier: mångformighet, naturlighet, raritet, märklig beskaffenhet, sårbarhet

Förutsättningar för bevarande: Området bevaras oexploaterat

Områdets värde påverkas negativt av motorfordon och ridning i terrängen; grustäkt; plockning av lavar; skogsavverkning; skogsgödsling

Säkerställande: 1976: Område av riksintresse för naturvård, FRP

1978: Gröntjärn och Gladbäcken naturreservat

1986: Klass I i länsstyrelsens naturvårdsprogram

Områdets huvuddrag: Sandviksmoarna-Gröntjärn är naturvårdens beteckning på den långsmala dalgång, en knapp km bred, som i ost-västlig riktning som sammanbinder Svågadalen i Bjuråker med Hennans dalgång vid Storsjön, 12 km norr om Ljusdal . (I området ingår Gröntjärns naturreservat och Gladbäckens naturreservat.) Berggrunden består av urgraniter. Den omkringliggande moränen är storblockig och bildar tvärställda ryggformer längs norra dalsidan, särskilt tydligt vid foten av Hornberget. Vad som emellertid betingar detta områdes mycket speciella och mångformiga geomorfologi och hydrologi är dalens isälvs sediment. Dessa når en nivå strax under HK, som här ligger 245-247 m ö h.

En huvudås kan följas i dalgången. Åsen är en del av Hennanåsen, som är en biås till Hudiksvallsåsen, och den uppvisar ett antal tydliga getryggspartier och sväller till en plåtå i sluttningen västerut mot Storsjön (SMHI S 587261. 150660) Vidare finns flera parallellåsar samt ett åskådligt och väl utbildat kameområde med ryggar och gropar i anslutning till åsen.

Större delen av dalen utgör ett av åsgropar delvis sönderbrutet deltaplan. Det avslutas österut i en tydlig distal brant tvärs dalmynningen. De många åsgroparna delar dalen i en nordlig del, där isälvsavlagringen är plan och sammanhängande, och en sydlig, oregelbunden, som präglas av dödlistopografin. Det finns tydliga HK-lokaler längs dalsidorna inklusive ett abrasionshak.

Områdets hydrologi blir tack vare de många åsgroparna, åsryggarna och dalens form mycket speciell. Dalen avvattnar ett relativt stort område i norr och söder. Det finns i mitten en pasströskel och grundvattenflöden öster- och västerut, men ingen ytavrinning. Istället påträffas t ex Hälsinglands näst största kända källa i övre Gladbäcken i öster. Västerut rinner stora mängder grundvatten på bred front, som vid åsslutet håller Storsjön isfri året om.

Flera sjöar och tjärnar i åsgroparna saknar från- och tillopp. En succession från klarvattensjö över tjärn till myrgöl och kärr kan studeras. Inte alla sjöar står i direktkontakt med grundvattenytan. Exempelvis Lungtjärn (SMHI S 687234 152188) och Stråsjö-Långtjärn (SMHI S 687317 152189) avvattnas med bräddavlopp rätt ner i en lägre liggande grundvattenyta. På längre sikt utbildas tätande bottengyttja och vattenståndet höjs successivt i sjöarna. Sandviks-Lungan (SMHI S 687288 151528) utgör ett helt tjärnsystem av åsgropar med svag gyttjebildning. Dess västra del varierade 1975 från 3.5 till 0.2 m djup. I dess östra del meandrar Sandbäcken. Gröntjärn (SMHI S 687325 152061) har minst 13 m naturlig vattenståndsamplitud. Variationen står i ett komplicerat förhållande till den större och högre liggande Stråsjö-Långtjärn. Höga branta sandstränder uppvisar tydliga vattenlinjer. Vattnet är klart och kallt med bottensikt.

Vegetationen karakteriseras av olikåldriga tallhedskogar med tunt förnatäcke, dominerat av renlav. Granskogar och frodig bäckravinevegetation kan hittas i lägre partier och urskogsliknande bestånd förekommer. Botaniskt intressant är den rika förekomsten av mosippa, särskilt i sydexponerade åsgropsbranter. På Hornbergets sydbrant växer relativt sydliga inslag som t ex lind och nattviol, dessutom fjällnejlika. Vid Gladbäcken påträffas en näringsrik högörtgranskog.

Sjöarna är näringsfattiga med notblomster som karaktärsväxt, gäddnate och näckrosor. På stränderna växer sjöfräken och starr mm och vid Sandbäckstjärn även rikligt med dvärgbjörk i anslutning till stranden. Ett litet sluttande rikkärr har beskrivits NV om Stråsjö-Långtjärn (Ståhl 1985) med bl a dytåg, gräsull, klubbstarr, ängsnycklar och skavfräken. Myggblomster förekommer i närheten. Vid Sandbäckens meandrar märks en intressant växtsamhälleszonering i fuktighetsgradienter. Födottillgången för den högre faunan är begränsad. I orörd skog med torrakor, såsom nedanför Hornberget, finns tretåig hackspett, vidare häckar där slaguggla. Gråspett har iakttagits. Sandviksmoarna-Gröntjärn är nästan helt fritt från bebyggelse. Av äldre kultur märks ett fångstgropssystem och en gammal basväg för timmerkörning. Idag är området lättillgängligt med flera körbara vägar. Grustäktpåverkan är mycket liten. En påtaglig påverkan utgör det stora uttag som skett av fönsterlav, som enligt uppgift börjat bli sällsynt.

Anmärkningar:

Referenser: Carlsson, T & Hedberg, P, 1977: Naturinventering av Sandviksmoarna Gröntjärn inom Ljusdals och Hudiksvalls kommuner. Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Hansson, K, Wikström, G, 1975: "Gröntjärn ett naturfenomen, eller...". C1-uppsats, avd för hydrologi, Uppsala universitet.

Persson, L, 1975: Sandviksmoarna-Gröntjärn, Naturinventering. Länsstyrelsen i Gävleborgs län. Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997. Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram. Rapport 1997:12.

Lindell M 1966. Isälvsavlagringar i Gästrikland och Hälsingland. Naturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.